

Penitenciarele din regiunea transnistreană – milioane din bugetul public pentru condiții degradante

Penitenciarele din regiunea transnistreană scurg din bugetul public de la Chișinău milioane de lei anual. Deși cu acești bani ar putea fi asigurate condiții mai bune pentru deținuți, în prezent acestea rămân aspre și nu au fost îmbunătățite, în pofida recomandărilor experților europeni. În același timp, administrația regiunii motivează lipsa acțiunilor pe acest segment tocmai prin lipsa mijloacelor financiare. De partea cealaltă, în locurile de detenție din stânga Nistrului ajung preponderent oamenii incomozi, condamnați pentru... extremism, trădare de patrie și spionaj. În închisoare sunt torturați, iar dacă protestează, sunt bătuți cu bestialitate.

În orașul Bender sunt două penitenciare administrate de autoritățile de la Chișinău. Unele voci din administrația centrală le prezintă drept un exemplu de rezistență în zona de securitate cu statut politic incert. Datele statistice arată că întreținerea celor 182 de deținuți costă Republica Moldova circa 20 de milioane de lei anual. Cu aceeași sumă de bani, într-un alt penitenciar din țară sunt întreținute de cinci ori mai multe persoane.

Mai mulți paznici decât deținuți

În Penitenciarul nr.8 de la Bender, o instituție de tip semiînchis, numărul de angajați depășește cu mult cel al deținuților. În timp ce multe alte instituții de detenție sunt suprapopulate sau la limită, aici trei din patru paturi pentru deținuți au fost libere în ultimii ani. La începutul lunii iulie 2014, în penitenciar se dețineau 69 de persoane, ceea ce

nu reprezintă nici măcar o pătrime din capacitatea totală a instituției de detenție, de 315 deținuți. Totodată, în aceeași perioadă, la penitenciarul vizat erau achitate salariile a 93 de angajați. „Pe timpul când noi am activat, întreținerea acestor penitenciare nu era atât de costisitoare ca în prezent și numărul deținuților era mai mare. Din 2010 autoritățile publice locale și autoritățile de peste Nistru au început să ne pună anumite obstacole. Din aceste considerente, a început să scadă numărul deținuților. Nu puteam să-i transportăm liber în Bender. Mai mult ca atât, au început să ne fie create probleme. Penitenciarul Nr.8 a fost complet deconectat de la energia electrică. (...) Noi sperăm că vom putea să readucem acele penitenciare, avem nevoie de ele”, ne-a relatat Vitalie Bocancea, fost director adjunct al Departamentului Instituțiilor Penitenciare (DIP).

Funcționarul recunoaște că sistemul de pază în penitenciarele din Republica Moldova este depășit. Chiar dacă, în aceste circumstanțe, statul suportă cheltuieli nejustificate, nimeni nu și-a propus să schimbe starea de lucruri. „Paza în penitenciarele din RM se face de către gardieni, cu arme. Cred că această pază este depășită. O soluție ar fi niște edificii care să nu poată fi trecute de deținuți. Dar pentru a fi create asemenea condiții sunt necesare sume enorme de bani, pe care noi nu le avem. Încă de atunci am limitat la maxim personalul acestor instituții, dar nu poți să reduci la nesfârșit”, spune Bocancea.

Datele DIP arată că în 2014, numai pentru Penitenciarul nr.8, cheltuielile efective au constituit aproape 11 milioane de lei, dintre care doar 350 mii lei au fost alocați pentru alimentație, iar alți peste 33 mii lei – pentru medicamente.

Întreținerea unui deținut, de cinci ori mai scumpă

Pentru întreținerea zilnică a unui deținut sunt alocați în medie 125 de lei, cifră ce nu include sumele investițiilor capitale. Din acești bani, cea mai mare parte, circa 72,5

lei sunt alocați pentru salarizarea angajaților sistemului penitenciar. Alți circa 12 lei revin pentru alimentația deținuților, 2,38 lei – pentru serviciile medicale și produse farmaceutice, iar circa 38 lei sunt cheltuiți pentru alte necesități, precum energia electrică, termică, apă ș.a.

Totodată, discrepanța dintre cheltuielile pentru un deținut între diferite penitenciare este foarte mare. În timp ce la Penitenciarul nr.15 din Cricova pentru întreținerea unui deținut se cheltuie zilnic 64,27 lei, penitenciarele din Bender suportă în acest sens cheltuieli de aproape cinci ori mai mari. În particular, întreținerea unui deținut la Penitenciarul nr.8 costă 316,85 lei.

Potrivit datelor oferite de DIP, 97 la sută din toți banii alocați pentru întreținerea deținuților sunt acoperiți din bugetul public național, alte 3 procente revenind ajutoarelor umanitare și mijloacelor speciale.

„Mai mult de jumătate din tot combustibilul DIP este cheltuit pentru a obține lumina electrică”

Alt penitenciar din Bender, aceeași situație. La începutul lunii iulie 2014, Penitenciarul nr.12-Bender, cu o capacitate de 255 de persoane, avea 83 de angajați și 112 de persoane deținute. În același an, penitenciarului i-au fost alocați zilnic 326,25 lei pentru întreținerea unui deținut, de trei ori mai mult decât media pe țară.

„Administrația de la Tiraspol restricționează accesul pentru persoane și pentru servicii la aceste penitenciare. Din această cauză, penitenciarele nu au electricitate, nu au acces la alte servicii, sunt limitați în acces prestatorii din RM și aceasta duce deseori la situații de problemă. Practic, întreținerea acestor penitenciare este destul de scumpă. Spre exemplu, mai mult de jumătate din tot combustibilul pe care-l gestionează DIP este destinat acestor penitenciare, pentru că ei nu au energie electrică și sunt nevoiți să o producă

singuri, prin stații diesel de energie electrică. Astfel este asigurată energia electrică cel puțin pe o anumită perioadă a zilei”, susține Vadim Vieru, expert în cadrul Promo-LEX.

În 2014, cheltuielile efective pentru întreținerea instituției au constituit 9.839.660 de lei, dintre care doar 515.871 de lei au revenit alimentației, 36.532 de lei fiind cheltuiți pentru medicamente.

Reintegrarea prin muncă, un deziderat eșuat

Experții confirmă că, muncind, deținuții ușurează considerabil presiunea financiară a sistemului penitenciar asupra bugetului de stat. În realitate, puțini dintre cei care ajung la închisoare au posibilitatea să muncească. „Angajarea în câmpul muncii a deținuților este destul de precară, deoarece întreprinderile de stat pe lângă DIP nu au posibilitatea să ofere mai multe locuri de muncă. (...) Au fost timpuri când veneau agenții economici în sistemul penitenciar și deținuții activau la ei. Dar, după cum cunosc, la moment situația aceasta este mai precară, probabil din considerente economice în care se află aceștia”, ne-a declarat Vitalie Bocancea, fost director adjunct al DIP. În particular, la Penitenciarul Bender deținuții, în număr limitat, pot alege doar între a lucra la cantină sau la cazangerie. Pe parcursul anului 2014, în Penitenciarul nr.8 au fost încadrate la muncă gospodărească 23 de persoane. În penitenciarul nr.12, pe parcursul aceleiași perioade, au fost încadrate în muncă gospodărească doar 22 de persoane.

„Este o problemă politică”

Costurile extrem de ridicate de întreținere a penitenciarelor fac experții să aibă opinii diferite în ceea ce privește necesitatea menținerii acestora.

„Cred că este o problemă politică faptul că noi, totuși, păstrăm aceste penitenciare. Sper că ar putea exista o înțelegere prin care să ne întoarcem la acel tratat semnat în

1992, care ne era mult mai avantajos. Dar aceasta este o chestiune care nu ține de sistemul penitenciar”, consideră Bocancea. La rândul lui, juristul Vadim Vieru consideră că penitenciarele din regiune sunt păstrate mai degrabă din considerente politice și strategice. „Din punct de vedere economic, nu este firesc ca într-un penitenciar să fie numărul de angajați egal cu numărul de deținuți. Cu atât mai mult nu este firesc să fie mai mulți angajați decât deținuți. Aceasta nu se justifică economic. Chiar și așa, până la urmă, trebuie să conștientizăm că penitenciarele sunt obiecte strategice. Cheltuielile sunt disproporționate și păstrarea lor se justifică, probabil, doar ținând cont de situația de acolo”, consideră Vadim Vieru, jurist Promo-LEX.

Tortura în locurile de detenție – la ea acasă

Tortura și relele tratamente în unele locuri de detenție din stânga Nistrului sunt la ordinea zilei. În [raportul Promo-LEX](#) privind Respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova pentru anul 2015 experții subliniau că tortura nu este incriminată, deci nu există vreun mecanism de investigare a acesteia. Totuși, din 2014, procurorii și ombudsmanul local pot ridica plângeri de la victime, însă rolul acestor instituții în prevenirea abuzurilor este limitat, iar persoanele care reclamă faptele de abuz sau tortură sunt ulterior persecutate. În cei trei ani de la înființarea instituției ombudsmanului local, nu a fost inițiată nicio cauză penală pe faptul „constrângerii de a depune declarații prin aplicarea violenței, înjosirii sau torturii”.

Un astfel de caz de tortură și rele tratamente a fost raportat pe [Harta Corupției de pe site-ul Anticoruptie.md](#) de mama lui Aleksandr Lipovcenko, un tânăr ucrainean originar din Dnestrovsk, arestat la 7 iulie 2015 de reprezentanții KGB-ului pentru pretinse acțiuni extremiste.

Totul a început în 2014, când Aleksandr s-a mutat la Tiraspol

pentru a-și găsi un loc de muncă. A închiriat temporar o cameră într-un cămin, de la Zinaida Vilko, iar pentru că tânăra are gradul II de invaliditate și se mișcă greu, Alexandru o vizita și o ajuta cu treburile casnice, lucru care nu ar fi fost pe placul vecinilor de cămin ai Zinaidei. „Unul dintre ei este ofițer și împreună cu alți colegi i-au fabricat un dosar în baza unor cereri false, au întocmit un proces-verbal fals și i-au întocmit dosar administrativ. În timp ce era cercetat, l-au ținut într-un subsol în care mirosea urât. Mi-a spus că atunci când i-au dat drumul din acel izolator toată lumea îl ocolea, pentru că duhnea de la el”, povestește mama lui Aleksandr, Ecaterina Lipovcenko. Ulterior, tânărul a încercat să-și facă dreptate, iar așa-numita Curte Supremă de la Tiraspol i-a dat câștig de cauză și a recunoscut că dosarul a fost fabricat. Milițienii au fost muștrați de către superiorii lor, iar Aleksandr a scris pe un site de socializare că a reușit să le demonstreze vinovăția. Acest gest urma „să-i semneze sentința”, pentru că preținșii oameni ai legii au decis să se răzbune.

Răzbunarea milițienilor

„Chiar dacă au fost recunoscuți vinovați de fabricarea unui dosar, ei și-au păstrat locurile de muncă și au continuat să-și bată joc de fiul meu și să-i creeze condiții de viață insuportabile”, susține mama lui Aleksandr. „Fiul meu s-a mutat cu Zinaida, iar la scurt timp, ea a rămas însărcinată. Presupun că milițienii și-au dat seama că fiul meu va rămâne aici pentru mult timp și au speriat-o pe Zinaida că-l vor pune după gratii, i-au zis că Aleksandr este bolnav psihic. Au impus-o să facă avort în luna a șasea de sarcină”, spune Ecaterina Lipovcenko cu ochii în lacrimi.

Arestul și greva foamei în Izolatorul nr. 3 de la Tiraspol

La 9 iulie 2015 instanța de la Tiraspol a decis plasarea lui Aleksandr Lipovcenko în arest preventiv, fără a indica perioada de arest. Oamenii legii au efectuat percheziții la

domiciliul familiei Lipovcenko din orașul Dnestrovsk. „Căutau drapele moldovenești, ucrainene, arme. Avocatul Alexandru Hadji mi-a zis că pe fiul meu îl vor închide pe cinci ani pentru extremism. Eu știu că fiul meu nu are nicio legătură cu chestiile astea”, spune Ecaterina Lipovcenko. Tot atunci, Aleksandr a declarat greva foamei în semn de protest față de acțiunile abuzive ale organelor de forță. Ulterior bărbatul a fost învinuit de extremism pentru că ar fi scris pe o rețea de socializare că lupta cu organele de drept din regiunea transnistreană poate fi efectuată doar prin introducerea forțelor NATO. Mama sa susține că el a scris această postare încă în martie 2015 și ar fi șters-o peste două ore. Reținerea și punerea sub învinuire a avut loc însă abia în iulie.

„Inițial, l-au impus să semneze că-și recunoaște vina, adică a depus mărturii false împotriva sa. L-au amenințat că dacă nu semnează îl vor plasa în izolator cu homosexuali. El a fost nevoit să semneze”, susține mama lui Lipovcenko. El a fost plasat în Izolatorul nr. 3 de la Tiraspol, într-o celulă cu persoane cu recidivă. Potrivit mamei sale, acolo tânărul a fost supus la umilințe din partea colegilor de celulă. Greva foamei a ținut-o până la 28 septembrie 2015. În octombrie 2015 dosarul său a fost trimis în judecată. În această perioadă, Alexandru a slăbit cu circa 30 kg. „Îi ies toate oasele. El suferă de Hepatita C și tromboflebită”, spune mama îndurerată.

Torturat, dar „în afara pericolului”

La 12 ianuarie curent Aleksandr a fost strămutat în altă celulă a aceluiași izolator, unde, la fel este deținut în condiții inumane, cu alți nouă deținuți, care fumează, iar fumul de țigară îi afectează starea sănătății. La 7, 8 și 14 aprilie curent, Aleksandr a fost bătut cu pumnii și picioarele în regiunea rinichilor de gardienii Izolatorului nr. 3. Tot ei l-au aruncat în carceră pentru refuzul de a se alimenta. În carceră, bărbatul a fost nevoit să doarmă pe beton, fapt pentru care s-a îmbolnăvit de pneumonie, spune mama bărbatului. La întrevvedere din 14 aprilie 2016 mama l-a

observat extenuat, avea pete galbene pe corp și abia mișca picioarele. Medicii din închisoare dau asigurări că starea sănătății lui este în afara pericolului, precum că este supravegheat permanent și că-i sunt administrate preparate medicale. În același timp, aceștia refuză ca bărbatului să îi fie acordată oricare gen de asistență medicală din afara închisorii.

Monitorizarea externă și sentința

Mama lui Lipovcenko a depus și o petiție la Biroul de reintegrare de la Chișinău. Responsabilii de acolo au informat-o că petiția a fost expediată în adresa negociatorilor de la Tiraspol și Misiunii OSCE în Moldova. De asemenea, reprezentanți ai Ambasadei Ucrainei au efectuat o vizită în Izolator, unde au discutat cu Aleksandr despre acuzațiile care i se aduc și au dat asigurări că se vor implica în procesul de monitorizare. În paralel cu miliția transnistreană, Inspectoratul de poliție din Bender, aflat sub jurisdicția autorităților de la Chișinău, a inițiat, încă în vara lui 2015, o cauză penală pe faptul privațiunii ilegale de libertate a lui Aleksandr Lipovcenko. Contactat de noi, polițistul care instrumentează acest dosar a refuzat să ofere careva informații despre cum decurge acesta.

La 28 martie curent instanța de la Tiraspol l-a găsit vinovat pe Aleksandr Lipovcenko și l-a condamnat la trei ani și jumătate de închisoare. „Aleksandr a fost condamnat pentru mențiunea făcută într-un caiet vechi *„în Transnistria se poate de făcut ordine doar dacă vor fi introduse forțele ONU”*. Sentința a fost emisă în lipsa lui, pentru că în opinia judecătorului *„prea mult vorbea”*. Astfel i s-au încălcat grav dreptul la apărare, acces la justiție”, spune Alexandru Zubco, jurist Promo-lex, Asociația la care s-a adresat Ecaterina Lipovcenko, mama lui Aleksandr, încă la sfârșitul anului trecut.

„În 2015 în penitenciarele din regiune erau deținute peste

2.200 de persoane. Susțin că toate aceste persoane sunt victime, cel puțin ale torturii din cauza relelor tratamente la care sunt supuse în perioada de detenție. Din păcate, careva mecanisme eficiente de reabilitare a victimelor relelor tratamente nu există nici la nivel local, nici republican. Sunt ai nimănui. Se descurcă singuri cum reușesc. Noi mizăm pe mecanismul Curții Europene pentru Drepturile Omului, care poate condamna inacțiunile Guvernului R. Moldova și al Federației Ruse în eradicarea fenomenului torturii în regiunea de est”, susține Alexandru Zubco, jurist Promo-lex.

Condițiile în locurile de detenție – inumane

Aleksandr Lipovcenko este deținut într-o celulă de 6/4 metri pătrați, cu alți opt deținuți, care fumează. Aceștia sunt scoși doar o oră pe zi la plimbare. Baie poate face o dată pe săptămână. În aceste condiții se află deja de mai bine de nouă luni. În condiții similare își așteaptă sentințele sute de deținuți, privarea de libertate fiind una dintre cele mai frecvente măsuri preventive aplicate de judecătorii din regiune. Condițiile în locurile de detenție din regiunea transnistreană rămân aspre și nu au fost îmbunătățite, în pofida recomandărilor [Expertului ONU Th. Hammarberg](#), se arată în raportul Promo-LEX privind Respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova pentru anul 2015. Autoritățile regiunii nerecunoscute își justifică inacțiunile prin lipsa mijloacelor financiare.

În [raportul ombudsmanului local Vassily Kalko](#), publicat în 2015, deținuții din izolatoarele și penitenciarele din regiunea transnistreană se arătau nemulțumiți de durata excesivă a arestului, nu erau de acord cu sentința aplicată, neacordarea asistenței medicale, precum și cu condițiile proaste de detenție. De asemenea, ombudsmanul s-a arătat îngrijorat de starea sănătății deținuților, raportând 144 persoane infectate cu HIV/SIDA. În același timp, ombudsmanul local subliniază că în 2015 au decedat 15 deținuți (13 din cauza maladiilor și doi – din cauza suicidului).

Experții Promo-lex subliniază în raportul lor că persoanele aflate în arest sunt deținute în condiții inumane – spații mici, prost iluminate, încăperi reci din beton, în care nu există ventilație și aerisire, dar și veceuri.

Acces interzis pentru presă

Pentru jurnaliști, accesul în incinta Penitenciarelor din Bender este interzis. Răspunsul a venit pe adresa redacției după aproximativ două luni de comunicare parcă interminabilă cu instituțiile publice de resort.

Prima solicitare de a ni se autoriza accesul a fost făcută pe adresa Departamentului Instituțiilor Penitenciare, așa cum am procedat în repetate rânduri în cazuri similare. Chiar dacă inițial ni s-a spus că permisiunea pentru a intra în instituțiile de detenție din Bender depinde de directorul DIP, într-un răspuns primit ulterior de la serviciul de presă al DIP se preciza că ar trebui să trimitem o solicitare la Comisia Unificată de Control. Motivul invocat a fost acela că vizita noastră, ca și jurnaliști, ar putea tensiona relațiile autorităților de pe cele două maluri ale Nistrului.

În aceste condiții, o solicitare de a ne fi permis accesul a fost trimisă în adresa viceministrului pentru Reintegrare din acea perioadă, Victor Osipov. După o altă perioadă de așteptare, reprezentanții Biroului pentru Reintegrare ne-au comunicat telefonic că au trimis solicitări în acest sens Inspectoratului de Poliție din Bender, iarăși Departamentului Instituțiilor Penitenciare, dar și altor reprezentanți ai statului, astfel că „va mai dura” până când vom primi un răspuns final.

În mod oarecum surprinzător, răspunsul final a venit de la DIP. Era vorba despre un refuz, „din motive ce țin de securitate”, pentru jurnaliștii care au solicitat să viziteze Penitenciarele nr.8 și nr.12 din Bender.

Investigația este realizată în cadrul Proiectului „Shining a

Light on Corruption in Moldova” desfășurat de Centrul de Investigații Jurnalistice și Freedom House, cu sprijinul financiar al Ministerului de Externe al Regatului Norvegiei

Sursa: anticoruptie.md